

SAMOPODOBA SLOVENSКИH IN FRANCOŠKIH SREDNJEŠOLCEV

Darja Kobal-Palčič

Ključne besede: Samopodoba, medkulturne razlike, vprašalniki samopodobe, diskriminantna analiza

POVZETEK

Članek osvetljuje nekatere splošne izsledke in interpretacije, ki smo jih ugotovili v nedavni obsežnejši raziskavi o samopodobi učencev v različnih družbah. Cilj te delne raziskave je raziskati strukturo samopodobe slovenskega in francoskega vzorca srednješolcev glede na njihove odgovore na »Samoopisni vprašalnik« (Marsh, O'Neill, 1984) in »Lestvico samospoštovanja« (Rosenberg, 1965). Osredotočili smo se na razlike v strukturi samopodobe vzorca glede na nacionalnost in učno uspešnost. V splošnem rezultati kažejo, da imajo francoski preizkušanci višjo verbalno samopodobo. Rezultati diskriminantne analize za učno uspešnost pa kažejo, da imajo nizko uspešni učenci višjo samopodobo, ki se nanaša na področje reševanja problemov in ustvarjalnosti.

ABSTRACT

This paper highlights some general results and interpretation which we have found out in a recent more extensive investigation about students' self concepts in different societies. The aim of this partial investigation is to explore the structure of self-concept of the Slovenian and French sample of secondary school students related to their answers on the »Self-description questionnaire« (Marsh, O'Neill, 1984) and »Self-esteem scale« (Rosenberg, 1965). Our interest is focused in the differences in the structure of self-concept of sample related to nationality and academic achievement. Globally, the results indicate that French participants have higher verbal self-concept than Slovenian participants. Results of discriminant analysis of academic achievement indicate that low achievers have higher self-concept related to the area of problem solving and creativity.

UVOD

Danes je malone toliko opredelitev samopodobe, kolikor je psiholoških smeri, ki jo preučujejo. Nedvomno pa se različne obravnave tega pojava stikajo v predpostavki, da je oblikovanje tistega, kar bomo v tem besedilu imenovali samopodoba, ena temeljnih razvojnih nalog v mladostništvu (Claes, 1983; Horvat, Magajna, 1987). V splošnem je mogoče samopodobo opredeliti kot organizirano celoto lastnosti, potez, stališč, občutij itd., ki jih posameznik pripisuje samemu sebi. Te psihične entitete tvorijo referenčni okvir, s katerim posameznik uravnava in usmerja svoje ravnanje (Museum, 1985), tesno pa so povezane z obstoječim vrednostnim sistemom posameznika ter vrednostnim sistemom ožjega in širšega družbenega okolja.

Naš namen raziskave je ugotoviti nasičenosti posameznih področij samopodobe, samospoštovanja in učne uspešnosti z diskriminantno funkcijo nacionalnosti in diskriminantnima funkcijama učne uspešnosti. Na ta način želimo ugotoviti podobnosti in razlike med vzorcema slovenskih in francoskih preizkušancev ter osvetliti morebitne medkulturne razlike v njihovih samopodobah.

METODOLOŠKI PRISTOP

RAZISKOVALNI NAČRT

Raziskavo smo oblikovali kot korelacijsko in multivariantno raziskovanje, pri čemer smo izvedli diskriminantno analizo za nacionalnost in učno uspešnost.

VZOREC.

Pri raziskavi je sodelovalo 230 preizkušancev. 169 preizkušancev je bilo ljubljanskih gimnazijcev, 88 fantov in 73 deklet (8 preizkušancev ni navedlo spola), v povprečni starosti 17 let. Vzorec francoskih preizkušancev pa zajema tri oddelke 61 učencev enega liceja v Strasbourg. Med njimi je 18 fantov in 43 deklet, v povprečni starosti 16 let. V času preizkušanja so vsi učenci obiskovali 3. letnik srednje šole. Glede na učno uspešnost smo preizkušance razdelili na tri skupine: preizkušance z nizko, srednjo in visoko učno uspešnostjo.

INSTRUMENTARIJ

SDQ III. - VPRAŠALNIK SAMOPODOBE ZA ADOLESCENTE (Marsh, O'Neill (1984)) obsega 136 postavk in meri 13 vidikov samopodobe: matematične sposobnosti (SDQ1), verbalno izražanje (SDQ2), akademsko samopodobo (SDQ3), reševanje problemov in ustvarjalnost (SDQ4), telesne sposobnosti in šport (SDQ5), zunanji videz (SDQ6), odnose z vrstniki istega spola (SDQ7), odnose z vrstniki nasprotnega spola (SDQ8), odnose s starši (SDQ9), religijo (SDQ10), iskrenost in zanesljivost (SDQ11), emocionalno stabilnost in varnost (SDQ12) ter splošno samopodobo (SDQ13).

SS - LESTVICA SAMOSPOŠTOVANJA. Z Rosenbergovo lestvico samospoštovanja (Goldsmith, 1986, po Tkalčič, 1990) merimo splošna stališča, ki jih zavzema posameznik do samega sebe.

Preizkušanci so izpolnjevali tudi splošni vprašalnik, s katerim smo ugotavljali njihove splošne podatke in učno uspešnost (splošni učni uspeh v preteklem šolskem letu (USPEH), oceno iz matematike (MATPRET) in iz slovenščine (SLOVPRET) in zadnjo skupno oceno iz matematike (MAT) in slovenščine (SLOV).

POSTOPEK

Zbiranje podatkov je potekalo skupinsko. Anonimnost preizkušancev je bila zagotovljena. Slovenski preizkušanci so sodelovali v raziskavi februarja 1993, francoski pa februarja 1994. Podatki so bili računalniško obdelani s statističnima programom SPSS. Rezultati so prikazani v obliki tabel, ki prikazujejo rezultate diskriminantnih analiz.

PRIKAZ REZULTATOV IN DISKUSIJA

Tabela 1 prikazuje rezultate diskriminantne analize, ki smo jo izvedli na vzorcu slovenskih in francoskih preizkušancev. Zaradi manjkajočih podatkov je statistični program SPSS upošteval 159 primerov in ne 230 (106 slovenskih preizkušancev in 53 francoskih preizkušancev). Glede na to, da imamo dve skupini preizkušancev (slovensko in francosko skupino), smo dobili eno samo diskriminantno funkcijo. Tabela 1 prikazuje lastne vrednosti kanonične diskriminantne funkcije, odstotek variance, kumulativni odstotek, koeficient kanonične korelacije, Wilksovo lambda, hi-kvadrat test, stopnje prostosti in nivo pomembnosti.

Tabela 1: Rezultati kanonične diskriminantne funkcije nacionalnosti

Funkcija	Lastne vrednosti	% variance	Kumul. %	Kanonič. korelacija	Po funkc.	Wilks. lambda	Hi-kvadrat	df	Nivo pom.
1	2,4057	100,00	100,00	,8405	0	,293624	173,402	31	,0000

Rezultati diskriminantne funkcije nacionalnosti kažejo, da se skupini slovenskih in francoskih preizkušancev pomembno razlikujeta glede na spremenljivke samopodobe, samospoštovanja in učne uspešnosti preizkušancev. Koeficient kanonične korelacije znaša 0,8405, Wilksova lambda pa 0,2936, kar pomeni, da je koeficient kanonične korelacije statistično pomemben (nivo pomembnosti je 0,0000). V nadaljevanju bomo ugotavljali strukturo diskriminantne funkcije nacionalnosti.

Tabela 2 prikazuje koeficiente standardizirane kanonične diskriminantne funkcije. Na podlagi te tabele lahko ugotovimo, kako je diskriminantna funkcija strukturirana oziroma kako je povezana s posameznimi spremenljivkami, ki jih analiziramo.

Vidimo, da so korelacije - ne glede na predznak - precej raznolike. Diskriminantna funkcija nacionalnosti najbolj korelira s spremenljivko SDQ 2 (pozitivna korelacija), nato pa s spremenljivko SDQ 4 (negativna korelacija). Najnižje je s funkcijo nacionalnosti nasičena spremenljivka SDQ 11. To pomeni, da pri razlikovanju vzorca po nacionalnosti najbolj sodelujeta samopodoba, ki se nanaša na področje verbalnega izražanja (SDQ 2) in samopodoba, ki se nanaša na področje ustvarjalnosti in reševanja problemov (SDQ 4), najmanj pa samopodoba, ki se nanaša na iskrenost in zanesljivost (SDQ 11).

Tabela 2: Standardizirani koeficienti kanonične diskriminantne funkcije nacionalnosti

SPREMENLJIVKE	STRUKTURA DISKRIMIN. F.
SDQ2	,84955
SDQ3	-,05659
SDQ4	-,73116
SDQ5	,06404
SDQ6	-,04986
SDQ7	,35271
SDQ8	,23163
SDQ9	,24634
SDQ10	,44423
SDQ11	,00293
SDQ12	-,26120
SDQ13	,44525
SS	-,30495
USPEH	,38884
MATPRET	-,30446
JEZIKPRET	,16009
MAT	,53397
JEZIK	-,13996

Tabela 3 prikazuje strukturno matriko korelacij med spremenljivkami, pri katerih ugotavljamo razlike med slovenskim in francoskim vzorcem in kanonično diskriminantno funkcijo.

Tabela 3: Korelacije med spremenljivkami in kanonično diskriminantno funkcijo nacionalnosti

SPREMENLJIVKE	FUNKCIJA 1
SDQ2	,33343
SDQ10	,31983
USPEH	,27250
JEZIKPRET	,26482
SDQ3	,24517
SDQ7	,22691
JEZIK	,20650
SDQ13	,18540
MAT	,16039
SDQ11	,14324
SDQ9	,14245
SDQ4	-,09052
SDQ5	,08112
SDQ6	,07598
SDQ8	,07412
MATPRET	,06641
SDQ1	,05211
SDQ12	,02482
SS	-,01755

Na prvem mestu je spremenljivka, ki je najbolj nasičena z diskriminantno funkcijo nacionalnosti, na zadnjem mestu pa je spremenljivka, ki je s funkcijo najmanj nasičena.

Tabela 2 prikazuje koeficiente standardizirane kanonične diskriminantne funkcije. Na podlagi te tabele lahko ugotovimo, kako je diskriminantna funkcija strukturirana oziroma kako je povezana s posameznimi spremenljivkami, ki jih analiziramo.

Tabela 4 prikazuje skupinske centroide v enodimenzionalnem diskriminativnem prostoru. Skupina 1 so slovenski preizkušanci (negativen predznak), skupina 2 pa so francoski preizkušanci (pozitiven predznak).

Tabela 4: Kanonična diskriminantna funkcija nacionalnosti, določena z aritmetičnimi sredinami (skupinski centroidi)

SKUPINA	FUNKCIJA 1
1	-1,08983
2	2,17966

Na podlagi primerjave skupinskih centroidov in standardiziranih koeficientov diskriminantne funkcije sklepamo, da imajo francoski preizkušanci višjo samopodobo na področju verbalnega izražanja (SDQ 2), slovenski preizkušanci pa višjo samopodobo na področju ustvarjalnosti in reševanja problemov (SDQ 4).

V postopek diskriminantne analize za učno uspešnost je bilo zajetih 45 preizkušancev z nizko učno uspešnostjo, 57 preizkušancev s srednjo učno uspešnostjo in 57 preizkušancev z visoko učno uspešnostjo. Zaradi manjkajočih podatkov je računalniški program SPSS izločil 71 primerov in tako skupno upošteval 159 primerov. Tabela 5 prikazuje rezultate diskriminantne analize, ki smo jo opravili na vzorcu preizkušancev z različno učno uspešnostjo po posameznih spremenljivkah. Glede na to, da imamo tri skupine preizkušancev, smo dobili dve diskriminantni funkciji. Tabela prikazuje lastne vrednosti, odstotka variance, kumulativna odstotka, koeficienta kanonične korelacije, Wilksovi lambda, hi-kvadrat testa, stopnji prostosti in nivoja pomembnosti.

Tabela 5: Rezultati kanoničnih diskriminantnih funkcij učne uspešnosti

Funkcija	Lastne vrednosti	% variance	Kumul. %	Kanonič. korelacija	Po funkc.	Wilks. lambda	Hi-kvadrat	df	Nivo pom.
				:	0	,112986	307,450	62	,0000
1	5,2078	92,44	92,44	,9159	1	,701391	50,011	30	,0124
2	,4257	7,56	100,00	,5465	:				

Rezultati diskriminantnih funkcij učne uspešnosti kažejo, da se skupine preizkušancev z različno učno uspešnostjo pomembno razlikujejo glede na spremenljivke. Koeficienta kanonične korelacije znašata 0,9159 in 0,5465, Wilksovi lambdi pa 0,1130 in 0,7014, kar pomeni, da sta statistično pomembna oba koeficienta kanonične korelacije oz. obe diskriminantni funkciji učne uspešnosti. V nadaljevanju bomo ugotavljali strukturo diskriminantnih funkcij učne uspešnosti.

Tabela 6 prikazuje standardizirane koeficiente kanoničnih diskriminantnih funkcij učne uspešnosti. Na podlagi te tabele lahko ugotovimo, kako sta diskriminantni funkciji strukturirani, oziroma, kako sta povezani s posameznimi spremenljivkami, ki jih analiziramo: področji samopodobe, samospoštovanjem in učno uspešnostjo preizkušancev.

Tabela 6: Standardizirani koeficienti kanoničnih diskriminantnih funkcij učne uspešnosti

SPREMENLJIVKE	FUNKC. 1	FUNKC. 2
SDQ1	,03620	,22023
SDQ2	-,00670	,32374
SDQ3	,07282	,02477
SDQ4	-,15700	,41969
SDQ5	-,16349	-,34539
SDQ6	,06169	,46561
SDQ7	,15582	-,34644
SDQ8	-,09202	-,43358
SDQ9	,05831	-,10502
SDQ10	-,00806	-,25551
SDQ11	,09963	,00025
SDQ12	,08114	,50136
SDQ13	-,27900	-,58857
SS	,21589	,16743
USPEH	,22638	,17908
MATPRET	,64035	,28656
JEZIKPRET	,51072	-,25561
MAT	,60216	-,20307
JEZIK	,40521	-,15664

Tabela 7 prikazuje strukturno matriko korelacij med spremenljivkami, pri katerih ugotavljamo razlike med različno učno uspešnimi preizkušanci in kanoničnima diskriminantnima funkcijama učne uspešnosti. Vidimo, da so korelacije - ne glede na predznak - precej raznolike in v povprečju ne prav visoke. Najvišja korelacija v drugi funkciji ne presega vrednosti 0,60. Prva diskriminantna funkcija učne uspešnosti najbolj korelira s spremenljivko - ocena iz matematike v preteklem šolskem letu, nato s spremenljivko - zadnja skupna ocena iz matematike - in s spremenljivko - ocena iz maternega jezika v preteklem šolskem letu (pozitivne korelacije). Najnižje je s prvo funkcijo učne uspešnosti nasičena spremenljivka SDQ 2. To pomeni, da pri razlikovanju vzorca v prvi diskriminantni funkciji učne uspešnosti najbolj sodelujejo ocene iz matematike in maternega jezika, najmanj pa samopodoba, ki se nanaša na verbalno izražanje.

Druga diskriminantna funkcija učne uspešnosti srednje korelira s spremenljivkami: SDQ 13 (pozitivna korelacija), SDQ 6 (pozitivna korelacija), SDQ 8 (negativna korelacija) in SDQ 4 (pozitivna korelacija), najmanj pa s spremenljivko SDQ 11. To pomeni, da pri razlikovanju vzorca v drugi diskriminantni funkciji učne uspešnosti najbolj sodelujejo: splošna samopodoba (SDQ 13), samopodoba, ki se nanaša na zunanji videz (SDQ 6), samopodoba, ki se nanaša na odnose z vrstniki nasprotnega spola (SDQ 8), in samopodoba, ki se nanaša na področje ustvarjalnosti in reševanja problemov (SDQ 4), najmanj pa samopodoba, ki se nanaša na iskrenost in zanesljivost (SDQ 11).

Tabela 7: Korelacije med spremenljivkami in kanoničnima diskriminantnima funkcijama učne uspešnosti

SPREMENLJIVKE	FUNKC. 1	FUNKC. 2
MATPRET	,45435	,36701
USPEH	,45025	,17274
MAT	,37848	,00649
JEZIKPRET	,36466	-,21615
SDQ3	,21050	-,04311
SDQ9	,06780	-,05066
SDQ2	,04016	-,03576
JEZIK	,27772	-,35433
SDQ4	-,02152	,29766
SDQ1	,20519	,28762
SDQ10	,09147	-,25638
SDQ7	,03154	-,19460
SDQ12	-,01027	,18498
SDQ5	-,03675	-,13886
SDQ6	,01874	,10046
SDQ11	,09293	-,09386
SDQ8	-,03400	-,08792
SDQ13	,04444	-,07521
SS	,01112	,04050

Na prvem mestu je spremenljivka, ki je najbolj nasičena s funkcijo, na zadnjem mestu pa spremenljivka, ki je najmanj nasičena z diskriminantno

funkcijo učne uspešnosti.

Tabela 8 prikazuje skupinske centroide v diskriminativnem prostoru. Skupina 1 so preizkušanci z nizko učno uspešnostjo, skupina 2 so preizkušanci s srednjo učno uspešnostjo, skupina 3 pa so preizkušanci z visoko učno uspešnostjo.

Tabela 8: Kanonični diskriminantni funkciji, določeni z aritmetičnimi sredinami (skupinski centriodi)

SKUPINA	FUNKC. 1	FUNKC. 2
1	-2,96764	,58157
2	-,33779	-,85915
3	2,68067	,40002

Tabela skupinskih centroidov kaže, da je največja razlika pri prvi funkciji med 1. in 3. skupino, torej med preizkušanci z nizko učno uspešnostjo in preizkušanci z visoko učno uspešnostjo. Druga funkcija pa najbolj razlikuje med 1. (deloma tudi 3.) in 2. skupino, torej med preizkušanci z nizko učno uspešnostjo in preizkušanci s srednjo učno uspešnostjo. Na podlagi primerjave skupinskih centroidov in standardiziranih koeficientov diskriminantnih funkcij sklepamo, da imajo preizkušanci z visoko učno uspešnostjo najvišjo oceno iz matematike v preteklem šolskem letu (**matpret**), najvišjo zadnjo skupno oceno iz matematike (**mat**) in najvišjo oceno iz maternega jezika v preteklem šolskem letu (**jezikpret**). Splošna samopodoba (SDQ 13) je višja pri preizkušancih s srednjo učno uspešnostjo kot pri preizkušancih z nizko učno uspešnostjo. Preizkušanci z nizko učno uspešnostjo (deloma pa tudi preizkušanci z visoko učno uspešnostjo) imajo višjo samopodobo, ki se nanaša na ustvarjalnost in reševanje problemov (SDQ 4), in samopodobo, ki se nanaša na zunanji videz (SDQ 6), preizkušanci s srednjo učno uspešnostjo pa višjo samopodobo, ki se nanaša na odnose z vrstniki nasprotnega spola (SDQ 8).

SKLEPI

Raziskava je pokazala, da diskriminantna funkcija nacionalnosti najvišje korelira z dvema spremenljivkama. Prvo korelacijo - povezanost diskriminantne funkcije s samopodobo francoskih preizkušancev, ki se nanaša na področje verbalnega izražanja - je morebiti mogoče pripisati ustaljenima hetero- in avtostereotipoma (Musek, 1994), po katerih so latinski narodi v povprečju bolj ekstravertni, se pravi, družabni in zgovorni od severnih in srednjeevropskih narodov. Podobne sklepe navajajo tudi druge raziskave (Musek, 1994).

Druga pomembna korelacija med diskriminantno funkcijo nacionalnosti in samopodobo pokaže, da imajo višjo samopodobo na področju reševanja problemov in ustvarjalnosti slovenski preizkušanci. Diskriminantna analiza za učno uspešnost pa je pokazala, da je to področje samopodobe najbolj izrazito pri preizkušancih z nizko učno uspešnostjo, deloma pa tudi pri preizkušancih z visoko učno uspešnostjo. Kateremu dejavniku je mogoče pripisati ta dvoumen izid? Je mogoče omenjene razlike pripisati mednacionalnim razlikam v izobraževalnem programu? Nedvomno bi bilo potrebno opraviti še diskriminantno analizo za nacionalnost in učno uspešnost, s katero bi ugotavljali, kako je to področje samopodobe izraženo pri slovenskih in francoskih preizkušancih glede na njihovo učno uspešnost. V skladu z zdravim razumom bi pričakovali, da je samopodoba na področju ustvarjalnosti in reševanja problemov višja pri učencih z visoko učno uspešnostjo, in sicer tako pri slovenskih kot pri francoskih preizkušancih. Rezultati diskriminantne funkcije za učno uspešnost pa obetajo drugače.

Na prvem mestu je spremenljivka, ki je najbolj nasičena s funkcijo, na zadnjem mestu pa spremenljivka, ki je najmanj nasičena z diskriminantno

LITERATURA

1. Claes, M. (1983). L'expérience adolescente. Pierre Mardaga, Bruxelles.
2. Horvat, L., Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. DZS, Ljubljana.
3. Marsh, H.W., O'Neill, R. (1984). Self description questionnaire III: The construct validity of multidimensional self-concept ratings by late adolescents, *Journal of Educational Measurement*. 21 (2), 153-174.
4. Musek, J. (1987). Model referenčnega delovanja jaza. Ljubljana, Društvo psihologov Slovenije.
5. Musek, J. (1994). Psihološki profil Slovencev, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
6. Tkalčič, M. (1990). Odnos med spolno orientacijo in nekaterimi vidiki samopodobe (magistrska naloga).

POVZETEK

Besedilo obravnava rezultate multivariantne raziskave odnosa med dimenzijami osebne čvrstosti in načini spoprijemanja s stresom. Podatke za raziskavo smo zbrali s pomočjo vprašalnikov Osebna čvrstost, avtorice S. Kobasa, in Načini reševanja problemov I, avtorice T. Lamovec. Raziskava je zajela 234 ljubljanskih srednješolk in srednješolcev, starih sedemnajst let. Na podlagi zbranih podatkov smo ugotavljali posamezne korelacije med spremenljivkami ter izvedli faktorsko analizo, multivariantno analizo in diskriminantno analizo. Rezultati so potrdili dve temeljni predpostavki, in sicer, da se načini spoprijemanja delijo na emocionalno in racionalno dimenzijo in da osebna čvrstost poleg neposrednega zmanjševanja učinkov stresa povečuje tudi uporabo uspešnih strategij spoprijemanja s stresom.

